

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Анотація. Досліджено організацію обліку запасів і управління виробничими запасами на підприємствах. Розглянуто та вдосконалено автоматизацію обліку сировини й матеріалів. Вказано сучасні проблеми ведення обліку виробничих запасів та запропоновано шляхи їх усунення.

Аннотация. Исследованы организация учета запасов и управление производственными запасами на предприятиях. Рассмотрена и усовершенствована автоматизация учета сырья и материалов. Указаны современные проблемы ведения учета производственных запасов и предложены пути их устранения.

Annotation. This article explores the methods of inventory management at the enterprises. The automation of raw materials accounting have been discussed and improved. The current problems of inventory accounting have been specified and the ways to solve them have been suggested.

Ключові слова: виробничі запаси, облік виробничих запасів, автоматизація обліку виробничих запасів, проблеми ведення обліку виробничих запасів.

Розвиток виробництва неможливий без виготовлення конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішніх і зовнішніх ринках збуту. Водночас необхідною передумовою здійснення виробничого процесу є наявність значної кількості виробничих запасів. Реформування діючої системи обліку та впровадження П(С)БО внесли суттєві зміни в організацію облікового процесу виробничих запасів. З переходом до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності ряд питань обліку надходження й використання виробничих запасів потребує додаткового дослідження і наукових розробок. До таких питань слід віднести: уточнення економічної суті виробничих запасів як об'єкта обліку, вдосконалення класифікації з урахуванням виробничої специфіки підприємств, дослідження особливостей застосування систем обліку запасів та їх оцінки.

Загальні питання обліку виробничих запасів висвітлені у працях відомих вчених-економістів. Значну увагу їм приділяли Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Сопко В. В. [1–3]. Зокрема, Сайко О. В. [4] досліджувала облік виробничих запасів на підприємствах молокопереробної промисловості, Приймачок О. М. [5] – на підприємствах хлібопекарської промисловості.

Метою написання статті є виявлення та аналіз основних проблем ведення обліку виробничих запасів на підприємствах і наведення шляхів їх усунення. Об'єктом дослідження є організація обліку запасів. Предметом дослідження є організація обліку виробничих запасів на підприємстві.

Розвиток ринкових відносин, упровадження різноманітних форм власності висувають нові вимоги до бухгалтерського обліку як до способу контролю за веденням господарської діяльності підприємств. Важливим фактором розвитку виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами. Ураховуючи те, що витрати сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів у більшості підприємств займають 80 – 90 % усіх витрат на виробництво нової продукції, то головним завданням є визначення забезпеченості підприємства різними видами матеріальних ресурсів та пошук резервів раціонального їх використання. Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності господарського суб'єкта є наявність і раціональне використання виробничих запасів [2, с. 56–60].

Звертаючись до питання економічної сутності виробничих запасів, слід наголосити, що в економічній літературі терміни "запаси", "виробничі запаси", "матеріальні запаси", "запаси матеріально-технічних ресурсів", "матеріальні ресурси" часто ототожнюються, що не зовсім коректно. Під виробничими запасами часто розуміють різноманітну сировину, матеріали, паливо, предмети та засоби праці, які кожне підприємство купує для виробництва продукції та інших господарських потреб.

Наприклад, Сайко О. В., досліджуючи дану тематику, вказала на негативні сторони наявної методики обліку виробничих запасів на підприємствах молокопереробної промисловості. Для даних підприємств доцільно звернути увагу на те, що потрібно доопрацювати та вдосконалити діючі форми документації з оперативного обліку виробничих запасів, а саме їх рух у процесі виробництва. Тому даним підприємствам доцільно ввести нові форми первинної документації, що мають забезпечити своєчасність надходження та вибуття виробничих запасів підприємства і застосування яких дасть змогу підвищити рівень обліку та контролю за їх використанням [4, с. 9–11].

Якщо ж розглядати підприємства хлібопекарської промисловості, то тут не можна не погодитись із думкою науковця Приймачок О. М. [5], яка займалась проблемами обліку виробничих запасів на підприємствах хлібопекарської промисловості. Оскільки на цих підприємствах залишаються все ще невирішеними питання щодо вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку.

Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій щодо вдосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, в розробці методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функцій обліку в управлінні

Однією з важливих умов якісного обліку матеріалів є застосування комп'ютерних програм для автоматизації обліку з передовими методами організації складського господарства та обліку матеріалів. Автоматизація бухгалтерського обліку сировини й матеріалів передбачає створення трьох рівнів управління обліковим процесом на хлібопекарському підприємстві: нижній, що об'єднує виробництво, збут, склад сировини та склад матеріалів; середній, що об'єднує операції з руху сировини, матеріалів і черстої хлібобулочної продукції; верхній рівень, що надає інформацію для головного бухгалтера.

Недоліки застосування комп'ютерної програми з обліку виробничих запасів на хлібопекарських підприємствах полягають у тому, що підрозділи, які співпрацюють зі складом, потребують більш оперативної інформації про надходження сировини і матеріалів, тому необхідно автоматизувати облік приймання та передачі черстої продукції з відділу збуту на склад сировини, передачу борошна зі складу безтарного зберігання борошна та автоматизувати комплексне розсилання звітності про надходження сировини і матеріалів іншим підрозділам [5, с. 10–12].

На практиці трапляються різні варіанти організації машинної обробки інформації обліку виробничих запасів. Вони залежать від методології обліку, способів оцінки запасів, складу і групування завдань, особливостей організації інформаційної бази, технічних засобів, що використовуються для обробки.

У процесі машинної обробки інформації обліку виробничих запасів завдання доцільно згрупувати таким чином: облік та контроль за надходженням запасів на склади підприємства; облік і контроль наявності та руху запасів на складах і в експлуатації; облік та контроль вибуття запасів зі складів підприємства на сторону; облік переоцінки виробничих запасів; відображення операцій із виробничими запасами в облікових реєстрах. Технологічний процес автоматизованого оброблення даних з обліку виробничих запасів полягає у виконанні всіх потрібних операцій введення, оброблення, збереження й надання потрібної інформації, групування даних на рахунках із метою контролю за наявністю та витратами матеріальних засобів зі своєчасним складанням звітності. Тому для забезпечення обліку виробничих запасів можуть використовуватися окремі програмні модулі, що обслуговують їх облік у місцях зберігання та в бухгалтерії, або можуть створюватись різні рівні робочих місць автоматизованої ділянки обліку виробничих запасів. Останній спосіб передбачає використання комплексної системи організації первинної та вихідної інформації, що забезпечує потрібною інформацією аналітичний, синтетичний та управлінський облік, формування конкретної звітності [3].

Спільна інформаційна база дає можливість спільно використовувати таку нормативно-довідкову інформацію, як довідники: зовнішніх організацій; прізвищ працівників; структурних підрозділів; статей обліку; допустимі кореспонденції рахунків; номенклатура – цінник виробничих запасів; типових господарських операцій; постійних даних; груп матеріалів тощо. Вихідною інформацією складського обліку є: картка складського обліку матеріалів, оборотна відомість матеріальних цінностей, довідкова інформація, інформація про переоцінювання матеріальних цінностей, реєстр первинних документів, інвентаризаційна відомість. У бухгалтерії основною регламентованою вихідною інформацією з обліку матеріальних цінностей є: інвентаризаційна відомість наявності матеріальних цінностей, зведена відомість надходження матеріальних цінностей, зведена відомість витрат матеріальних цінностей, відомість відображення господарських операцій з обліку матеріальних цінностей на рахунках бухгалтерського обліку, відомість надходження матеріальних цінностей в аналітичному розрізі, відомість використання матеріальних цінностей, реєстр первинних документів, журнал обліку відпуску матеріальних цінностей, прогнозування запасів товарно-матеріальних цінностей [1].

Практика показує, що процес обліку використання виробничих запасів все ж таки є трудомісткою ділянкою. Тому не дивно, що на багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – запусненість обліку, що призводить до великих втрат запасів. Усе це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються невирішеними багато важливих питань, пов'язаних із розробкою науково обґрунтованої системи обліку використання виробничих запасів.

Аналізуючи в цілому діяльність деяких підприємств, можна виокремити такі проблеми ведення обліку виробничих запасів: по-перше, це складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну, більше того, обміну на неподібні активи; по-друге, низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств; по-третє, невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів тощо.

Вирішення цих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів до ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування принципів і методів бухгалтерського обліку.

Шляхи подолання проблем ведення обліку виробничих запасів зводяться до такого:

- 1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;
- 2) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів;
- 3) узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;
- 4) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва;
- 5) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств, тобто застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- 6) уточнення класифікації та методики оцінки виробничих запасів;
- 7) визначення передумови раціональної організації обліку виробничих запасів на підприємствах.

Таким чином, кожне підприємство зацікавлене у створенні конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, отриманні прибутку й забезпеченні стабільного фінансового становища. У досягненні цієї мети беруть участь виробничі запаси, які забезпечують безперервний процес виробництва та продажу продукції. Виробничі запаси є основною статтею обігових коштів та основою життєдіяльності підприємства. Тому достовірний облік їх на підприємстві є невід'ємною частиною управління, без якого неможливе досягнення поточних та довгострокових цілей підприємства. Можна стверджувати, що реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку запасів підприємством приведе до значного підвищення результативності його фінансово-економічної діяльності. Вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково-аналітичного управління виробничими запасами є актуальним для більшості підприємств і потребує подальших досліджень.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 832 с. 2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні : підручник / С. Голов. – Дніпропетровськ : ТОВ "Баланс-Клуб", 2005. – 191 с. 3. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 578 с. 4. Сайко О. В. Облік і контроль виробничих запасів (на прикладі підприємств молокопереробної промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 [Електронний ресурс] / О. В. Сайко. – Київ, 2004. – 19 с. – Режим доступу : contents/p-2/36118.html. 5. Приймачок О. М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" [Електронний ресурс] / О. М. Приймачок. – Київ, 2005. – 24 с. – Режим доступу : referats/7569/161447.